

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО МОНОЛОГУ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ МЕДІАЦІЇ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ

DISTINGUISHING FEATURES OF ENGLISH PROFESSIONALLY ORIENTED MONOLOGUE OF SPECIALISTS IN THE FIELD OF MEDIATION AND CONFLICT RESOLUTION

Стаття присвячена проблемі навчання англомовного професійно орієнтованого монологічного мовлення майбутніх фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів. Розкриваються професійні якості медіатора та законодавча база процесу медіації у різних країнах світу. Досліджується становлення та розвиток медіації в Україні.

Авторка порівнює лінгвістичні ознаки спонтанного та підготовленого монологічного мовлення, обґрунтовує використання підготовленого професійно орієнтованого монологічного мовлення під час навчання майбутніх фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів. Мета статті – з'ясувати професійні ознаки фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів для їх подальшого зіставлення з рисами підготовленого монологічного мовлення; обґрунтувати ефективність використання такого виду мовлення під час навчання майбутніх фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів. Класифіковано ознаки професійно орієнтованого монологу, такі як: односторонній характер висловлювання, підготовленість і плановість, певна тривалість у часі, індивідуальна композиційна побудова значних за розміром уривків, композиційна завершеність і загальна структурна цілісність.

Основна увага зосереджується на різновидах монологічного мовлення, які були виокремлені на основі опитування та порівняльного аналізу. Визначено низку комунікативних функцій, які виконує англомовне професійно орієнтоване монологічне мовлення, а саме: інформативну, впливову, експресивну, ритуально-культурну. Авторка зазначає, що під час відбору видів професійно орієнтованого монологу керувалася функціями, які виконує медіатор: діагностичною, організаційною, освітньо-інформаційною, трансляційною та функцією примирення.

Зроблено висновок, що використання підготовленого професійно орієнтованого монологу під час навчання майбутніх фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів є невід'ємною структурною складовою частиною, яка забезпечує розвиток професійних умінь та сприяє накопиченню знань у професійній галузі.

Ключові слова: медіація, підготовлене англомовне професійно орієнтоване монологічне мовлення, комунікативні функції,

комунікативна мета, мовні ознаки підготовленого монологу.

The article is devoted to the problem of teaching English language professionally oriented monologue speech of future specialists in the field of mediation and conflict resolution. The professional qualities of the mediator and the legal basis of the mediation process in different countries of the world are revealed. The formation and development of mediation in Ukraine is investigated.

The author compares the linguistic features of spontaneous and trained monologue speech, substantiates the use of trained professionally oriented monologue speech in the training of future specialists in the field of mediation and conflict resolution. The purpose of the article is to find out the professional characteristics of specialists in the field of mediation and conflict resolution for their further comparison with the features of the prepared monologue speech; to substantiate the effectiveness of the use of this type of speech in the training of future professionals in the field of mediation and conflict resolution. The features of a professionally oriented monologue are classified, such as: one-sided nature of expression, preparedness and timidity, definite duration in time, individual compositional construction significant excerpts, compositional completeness and overall structural integrity.

The main focus is on the varieties of monologue speech, which were distinguished on the basis of questioning and benchmarking. A number of communicative functions, which are performed by English-speaking professionally oriented monologue speech, namely: informative, influential, expressive, ritual-cult. The author notes that the selection of types of professionally oriented monologue was guided by the functions performed by the mediator: diagnostic, organizational, educational, informational, translational and reconciliation functions.

It is concluded that the use of a trained professionally oriented monologue in the training of future specialists in the field of mediation and conflict resolution is an integral structural component that ensures the development of professional skills and promotes the accumulation of knowledge in the professional field.

Key words: mediation, prepared professional English monologue, communicative functions, communicative goal, language features of the prepared monologue.

УДК 37.211.24

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-3-18>

Тулякова К.Р.,

викладачка кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3 факультету лінгвістики

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Загальновідомо, що вплив на аудиторію засобами мови – значний і дієвий, здебільшого є механізмом для досягнення поставленої мети.

Ми переконані, що навчання англомовного професійно орієнтованого монологічного мовлення має відбуватися паралельно з аналізом процесу сприйняття. На думку А.А. Леонтьєва, процесом сприйняття називається відображення у свідомості людини зовнішніх ознак предметів та явищ,

що здійснюється за допомогою органів відчуття і закінчується створенням образу та подальшим його використанням [1, с. 76].

Зауважимо, що інформаційний обмін – глобальне явище нашого життя, яке виходить за межі звичного професійного спілкування. Сутність психологічного процесу обміну інформацією полягає в необхідності суб'єктів мовної діяльності виробити єдину знакову систему і єдине розуміння питань

під час спілкування. Коли фахівець отримує інформацію, він її насамперед інтерпретує, тобто сприймає певним конкретним чином. Це залежить як від самої інформації, так і від індивідуального досвіду особи, її знань, загального рівня розвитку. Залежно від багатьох причин фахівці можуть зовсім по-різному зрозуміти й сприйняти одне й те ж повідомлення. Більше того, вони навіть можуть дати абсолютно протилежні оцінки одного й того ж явища, по-різному усвідомлюючи його. Тому продуктивне спілкування супроводжується зазвичай уточненнями, поясненнями, деталізацією.

Таким чином, якщо навчальний процес буде підпорядкований таким психологічним процесам і методика побудови професійно орієнтованих мовних алгоритмів буде домінантним складником, то ми досягнемо найкращих результатів у підготовці майбутніх фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Слід зауважити, що в методиці проблема навчання англomовного професійно орієнтованого монологічного мовлення досліджувалася багатьма науковцями, серед яких – Н.Ф. Бориско, І.В. Самойлюкевич, М.С. Балабайко, В.Л. Скалкін, Л.І. Девіна, І.О. Зимня, Г.В. Ільїна, В.В. Єрьоміна, Г.В. Ієвлева, Т.В. Каріх, В.І. Кунін, І.В. Рахманов, Л.Н. Смирнова, І.А. Алешко, А.А. Ємельянова, В.Л. Гаращенко. Однак навчанню майбутніх фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів приділено не досить уваги, адже спеціалізація порівняно з іншими спеціалізаціями ЗВО нова та мало досліджена. Зокрема, були розглянуті такі питання, як комунікативні, психологічні та лінгвістичні особливості монологічного мовлення (В.Л. Скалкін, П.Б. Гуревич); композиційно-мовні форми монологічного висловлювання (Н.А. Баташов, Н.Ф. Долгалова); вивчення спонтанного монологічного мовлення (І.В. Кочергін).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Є низка праць, присвячених навчанню монологічного мовлення таких науковців, як: С.П. Мащенко (1999), В.С. Пащук (2002), О.Ю. Мощанська (2002), Н.М. Романова (2006), О.В. Асадчих (2007), М.В. Паустовська (2010), у тому числі і професійно орієнтованого монологічного мовлення таких учених, як: П.О. Сидоренко (2003), А.А. Улумієв (2003), М.С. Багарядцева (2004), Н.Р. Петранговська (2005), Н.Л. Драб (2005), М.В. Куїмова (2005), Л.В. Малетіна (2007), В.В. Тарасенко (2008), С.Е. Кіржнер (2009). Ми погоджуємося з думкою О.Б. Тарнопольського [2, 60], що в багатьох ситуаціях професійно орієнтованого спілкування монологічне мовлення (ММ) є дуже важливим, адже фахівцям необхідно вміти чітко висловлювати свою точку зору, щоб переконувати слухачів, презентувати проекти, робити доповіді, тобто постійно звертатися до різних видів ММ.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Погоджуючись із переконанням О.Б. Тарнопольського, ми вважаємо, що вміння професійно орієнтованого монологічного мовлення є особливо важливими для майбутніх фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів, оскільки такі спеціалісти мусять не лише мати певні знання, але й бути здатними чітко й послідовно передати їх співрозмовникові, будувати відносно довгі логічні висловлювання, описувати події, явища, аналізувати та пояснювати факти, наводити аргументи для досягнення бажаного результату та встановлення партнерських стосунків. Зважаючи на той факт, що Україна перебуває у стані війни, постала потреба у підготовці кваліфікованих фахівців з урегулювання конфліктів.

Мета статті полягає у з'ясуванні професійних ознак фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів для їх подальшого зіставлення з рисами підготовленого монологічного мовлення; обґрунтуванні ефективності використання такого виду мовлення під час навчання майбутніх фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів.

Виклад основного матеріалу. Заслуговує на увагу концепція професійно орієнтованого монологічного мовлення у дослідженнях Л. Арредондо, Н.Л. Грейдіної Л.О. Введенської, Л.Г. Павлової, де помічаємо, що англomовне професійно орієнтоване монологічне мовлення набуває форми внутрішнього діалогу з аудиторією. Тобто, з одного боку, монолог є зверненням до слухачів, а з іншого – відбувається двостороннє спілкування, оскільки досвідчений мовець спостерігає за реакцією аудиторії та зважає на неї, обираючи ті чи інші мовні засоби.

Спершу розглянемо поняття «медіатор» та «медіація» (ч. 1 ст. 16 проєкту Закону «Про медіацію» № 3665). Визначається, що медіатором може бути фізична особа, яка досягла двадцяти п'яти років, має вищу або професійно-технічну освіту та пройшла професійне навчання медіації, що має включати 90 академічних годин початкового навчання і 45 академічних годин навчання практичних навичок [3]. О.О. Сергієнко, медіатор та Член Комітету сімейного права «Асоціації адвокатів України», стверджує, що професійний рівень медіатора залежить від організації (в нашому випадку ЗВО), яка здійснювала його спеціалізовану підготовку та навчання, наявність додаткових знань та навичок, необхідних у роботі. Зарубіжний досвід свідчить, що розвиток медіації неможливий без ведення реєстру.

Так, у Грузії реєстрацію медіаторів здійснює Комісія з вирішення спорів (The Georgia Commission on Dispute Resolution), в Угорщині, Болгарії, Греції, Хорватії, Італії та Австрії такий обов'язок покладений на Міністерство юстиції, в Португалії – на Генеральний директорат політики юстиції, який є

департаментом Міністерства юстиції, у штаті Луїзіана (США) – спеціально створений комітет при Верховному суді, у Бельгії – Федеральну комісію з медіації, у Швеції – Національну судову адміністрацію тощо. У Республіці Польща медіатори мають бути внесені до реєстру окружного суду. Перевагами такого варіанту ведення реєстру є єдиний підхід та рівень вимог до оцінювання, об'єктивність. Для того щоб майбутні фахівці у сфері медіації в Україні могли переймати досвід зарубіжних практик, система їхнього навчання має бути виключно професійно орієнтованою.

У деяких державах, таких як Чехія, Франція та Ірландія, немає централізованого державного органу, що відповідає за ведення реєстру медіаторів. Натомість є низка неурядових громадських організацій, які здійснюють цю функцію: Інститут медіації Ірландії, Медіаційний форум Ірландії, Рада адвокатів, Дублінський міжнародний арбітражний центр, Правове суспільство Ірландії та Національний Реєстр Медіаторів. У Німеччині взагалі немає жодних обмежень щодо того, хто може бути медіатором. Для цього не потрібно спеціальної освіти, певного віку чи внесення до реєстру. Доступ до цієї професії є необмеженим. Схожа ситуація і в Швеції. До особи, яка бажає стати медіатором, не ставиться жодних вимог, окрім реєстрації в реєстрі, обов'язок ведення якого покладений на Національну судову адміністрацію. Можливий варіант виконання функції ведення реєстру медіаторів одночасно державним органом та неурядовою організацією. Наприклад, у Румунії та Латвії за ведення реєстру медіаторів відповідає Рада Медіації. Але члени такої Ради обираються медіаторами та затверджуються Міністерством юстиції.

У Словенії реєстр медіаторів веде Міністерство юстиції (центральний реєстр медіаторів) і дві асоціації – Словенська Асоціація Медіаторів та Словенська Асоціація організацій медіації [4].

В Україні у 2002 році був зареєстрований Український центр порозуміння, який почав діяльність у сфері медіації в кримінальних справах, відновного правосуддя, розвитку громад та медіації в школах. Український центр порозуміння створив власну мережу з 15 українських громадських організацій та був реорганізований в Інститут миру і порозуміння в 2012 році. Показово, що у 2006 році Міжнародна фінансова корпорація Групи Світового Банку (МФК) провела опитування серед 1200 українських компаній, яке продемонструвало певну прийнятність проєктів МФК з медіації в Україні. Одним із результатів реалізації дослідження стало відкриття Українського центру медіації при Києво-Могилянській бізнес-школі. Останніми роками в Україні було зареєстровано низку організацій, які відіграють важливу роль у контексті популяризації в Україні медіації. У 2014 році було зареєстровано два важливі громадські об'єднання: Громадська

спілка «Українська академія медіації» (УАМ) та громадська організація «Національна асоціація медіаторів України» (НАМУ). Найбільш потужними організаціями, створеними в період 2015–2019, є громадська організація «Львівський центр медіації», яка щорічно проводить Львівський форум медіації, громадська організація «Ліга медіаторів України 71», яка забезпечує реалізацію волонтерського проєкту із сімейної медіації у різних районах м. Києва, громадська організація «Асоціація сімейних медіаторів України», яка докладає зусиль до формування стандартів навчання та практики сімейної медіації [5].

Як бачимо, майбутні фахівці мають володіти англійською мовою професійного спрямування, щоб прогнозувати ситуації та досягати бажаних результатів своєї роботи. Таким чином, навчання професійно орієнтованого монологічного мовлення забезпечує майбутнім фахівцям у сфері медіації та міжнародних соціальних проєктів високий кваліфікаційний рівень, формує особистість конкурентоспроможного фахівця.

У ЗВО навчають двох видів монологічного професійно орієнтованого мовлення: підготовленого та непідготовленого (спонтанного). Підготовлене мовлення – це висловлювання, елементи якого попередньо відпрацьовуються, автоматизуються у понадфразових єдностях, а потім репродукуються у формі повідомлення певної інформації. Непідготовлене мовлення (спонтанне) – це такий рівень володіння англійською мовою професійного спрямування, на якому мовець може без підготовки, без опори на попередньо задані мовні одиниці, без спонукання та допомоги з боку викладача використати засвоєний раніше мовний та мовленнєвий матеріал у різних комбінаціях та ситуаціях. Таке мовлення називається спонтанним. Непідготовлене, вільне і миттєво породжуване усне мовлення становить основну частину мовленнєвої діяльності та використовується у різних сферах спілкування [6, с. 17–23].

Підготовлене усне професійно орієнтоване монологічне мовлення – це один з етапів формування умінь непідготовленого, спонтанного мовлення. Особливість підготовленого усного мовлення проявляється у продуманості, чіткості структурної організації. Зауважимо, що до мовних ознак, характерних для підготовленого професійно орієнтованого усного мовлення, відносять: 1) фонетичні: помірний темп мовлення, невелика кількість семантично і синтаксично не зумовлених пауз, відповідність логічних пауз паузам пунктуації; 2) лексико-граматичні: чіткий розподіл на речення та синтагми, незначна кількість вставних і службових слів; 3) текстові: послідовний розвиток теми, зв'язність мовлення відповідає письмовому аналогу. Непідготовлене (спонтанне) мовлення формується поступово, у міру усвідомлення того,

що сказано, що слід сказати далі, що треба уточнити чи повторити. Зокрема, мовець слідує за логіко-композиційним, синтаксичним, а також лексико-фразеологічним рівнями мови. Тобто стежить за тим, щоб його мова була логічна і зв'язна, підбирає слова для адекватного вираження думки. Слід зазначити, що фонетичний і морфологічний рівні мови не контролюються, а відтворюються автоматично. Саме тому спонтанному усному професійно орієнтованому монологічному мовленню властиве обмеження складності словосполучень і речень, розподіл одного речення на декілька комунікативно самостійних. Розглянемо лінгвістичні ознаки спонтанного професійно орієнтованого монологічного мовлення: 1) фонетичні: темпова неоднорідність, труднощі розчленування тексту на висловлення речення, значна поява пауз та слів-заповнювачів пауз, порушення темпорального (часового) цілісного оформлення мовлення; 2) лексико-граматичні: поява граматично неправильних конструкцій, невідповідність співвідношення офіційно-ділової і літературної лексики, стилістичні неточності, повтори, заміна слів, хибні початки речень; 3) текстові: побудова тексту шляхом асоціацій, а не шляхом логічного розвитку.

Таким чином, розглянувши лінгвістичні ознаки двох видів мовлення, проаналізувавши фонетичні та лексико-граматичні складники підготовленого та спонтанного монологічного мовлення, а також врахувавши професійні складники майбутніх фахівців у сфері медіації та міжнародних соціальних проєктів, ми обрали для дослідження та подальшим інструментом навчання саме підготовлене професійно орієнтоване монологічне мовлення, адже саме такий вид мовлення характеризується логічною точністю і довершеністю, потребує продуманої підготовки та структури відтворення.

Виокремити найважливіші ознаки професійно орієнтованого монологу для подальшого розгляду його як складника навчального процесу, на нашу думку, є важливим структурним компонентом цього дослідження. Отже, ознаками англомовного професійно орієнтованого монологу є:

– однобічний характер висловлювання, не захищений на негайну реакцію слухача (однак слід вчити майбутніх фахівців прогнозувати реакцію, щоб уникнути так званого «ефекту якоря», коли з першої почуті чи побаченої інформації слухач робить висновки і вже далі не сприймає сказане і не здатен мислити об'єктивно, що, відповідно, призведе до небажаних наслідків);

– підготовленість і плановість (повідь, промова тощо). Для того щоб майбутні фахівці у сфері медіації і міжнародних соціальних проєктів досягли очікуваних результатів у своїй професії, слід вчити їх структурних компонентів публічної промови, збагачувати їхній словниковий запас профе-

сійною лексикою, а також емоційно забарвленою для створення та утримання контакту з аудиторією;

– певна тривалість у часі (чіткість і часовий розподіл на важливі елементи ПОММ та деталі – це те, на що слід звертати особливу увагу, адже довготривала доповідь не лише втомлює, а й зводить нанівець важливість інформації);

– індивідуальна композиційна побудова значних за розміром уривків – розгорнуті й складні синтаксичні побудови (пояснення складних термінів чи процесів інколи потребують яскравих прикладів чи візуального підґрунтя). Майбутні фахівці мають володіти технікою пояснення і переконання засобами мови;

– композиційна завершеність і загальна структурна цілісність висловлювання.

Професійно орієнтоване англомовне монологічне мовлення виконує такі комунікативні функції: *інформативну* (повідомлення нової інформації у вигляді знань про предмети і явища навколишньої дійсності, опис подій, дій, станів); *функція впливу* (переконання кого-небудь у правильності тих або інших думок, поглядів, переконань, дій; спонування до дії або запобігання дії); *емоційно-оцінну*. Ці функції є необхідною компетентністю у роботі майбутніх медіаторів. Розглянемо детальніше низку функцій, притаманних саме підготовленому ПОММ: 1) експресивна – використання мовленнєвого спілкування для опису стану, в якому перебуває той, хто говорить, для переконливості та зняття емоційної напруженості; 2) впливова – спонування до дії чи попередження небажаної дії, переконання щодо справедливості чи несправедливості тих чи тих поглядів, думок, дій, переконань; 3) інформативна – виступ, що має на меті донести певну інформацію до слухача; 4) ритуально-культува – висловлювання під час ритуального обряду (інавгурація), конгресу, конференції, національного свята тощо [7, с. 25]. Кожна з цих функцій має свої особливі мовні засоби вираження думки, свою мету висловлювання, свого слухача.

Загальновідомо, що англомовне професійно орієнтоване монологічне мовлення характеризується активністю тільки одного комуніканта, що означає «планування і програмування не тільки одного висловлювання або речення, як, наприклад, у діалозі, «але й всього повідомлення» [8, с. 20]. Однією з найважливіших особливостей ПОММ майбутніх фахівців у сфері медіації та міжнародних соціальних проєктів є його ситуативність, тобто фактично зовнішні обставини, в яких відбувається спілкування: місце, час, особистість партнера (партнерів), соціальні ролі співрозмовників тощо.

З мовної точки зору монологічне мовлення характеризується структурною завершеністю речень, відносно повнотою висловлювання, розгорнутістю та різноструктурністю фраз. Крім того, йому властиві також досить складний синтаксис,

а також зв'язність, що передбачає володіння мовними засобами. Такими засобами виступають лексичні та займенникові повтори, сполучники та сполучникові прислівники, прислівники або сполучення іменника з прикметником у ролі обставини місця та часу, артиклі тощо.

Наприклад, адвербіалії часу та послідовності: *later that*; адвербіалії причин та наслідку: *why, that is why, so, at first, so that...* Як сполучні засоби в монологі вписуються також усномовленнєві формули, які допомагають почати, продовжити чи закінчити професійно орієнтовне висловлювання: *to begin with, well, let's leave it at that*; а також показують ставлення того, хто говорить; *to my mind, there is no doubt, in the conviction that, people say, because of that*. На думку Д.Х. Баранника, мінімальною структурною одиницею ПО монологу є переважно повне багатоскладове речення. Дослідження усного спонтанного монологічного мовлення дають змогу говорити і про окремі його лексичні особливості. Перш за все йдеться про набір окремих усно-мовленнєвих кліше, за допомогою яких розповідачі починають, продовжують чи закінчують свою розповідь (*to begin with; well; to continue; let's leave it at that; I would like to tell you this*); «вплітають» свою монологічну репліку в діалог (*that reminds me; by the way*); вводять у свій монолог елементи особистого ставлення до того, про що розповідають (*fortunately; strange enough but; it seems to me*). Ціла група слів і словосполучень дає змогу розповідачеві систематизувати роздуми, що містяться в його розповіді (*therefore; that's why; because of that; in short*). Для навчання англійської мови професійного спрямування актуальними є два стильові реєстри усної мови: нейтрально-розмовний та інформативний [9, с. 140].

Згідно з комунікативною метою розрізняють такі професійно орієнтовні монологічні висловлювання:

1) за метою висловлювання: монолог-повідомлення, монолог-опис, монолог-міркування, монолог-оповідання, монолог-переконання.

Проведене опитування серед фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів дало змогу виокремити найбільш вживані різновиди ПОММ (рис. 1).

Таким чином, зразками для створення навчальних моделей ми обрали монолог-міркування, монолог-переконання та монолог-опис.

Під час відбору видів ПОММ ми керувалися функціями, які виконує медіатор, а саме: діагностичну, організаційну, освітньо-інформаційну, підтримуючу, трансляційну та функцію примирення.

Висновки. Отже, у процесі зіставлення та порівняння лінгвістичних ознак двох видів мовлення, аналізу фонетичних та лексико-граматичних складників підготовленого та спонтанного монологічного мовлення було обґрунтовано доцільність

Використання ПОММ за метою висловлювання

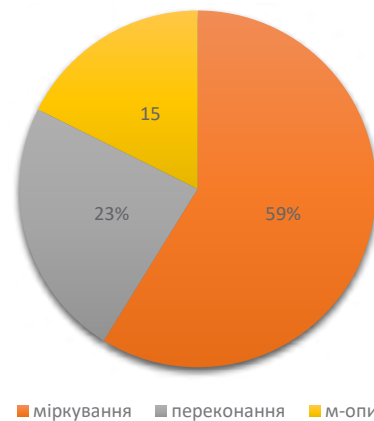

Рис. 1. Частотність використання ПОММ

використання у процесі навчання саме підготовленого професійно орієнтованого монологу для навчання майбутніх фахівців у сфері медіації та врегулювання конфліктів. У статті акцентується увага на функціях, притаманних підготовленому ПОММ, а саме: експресивній, впливовій; інформативній; ритуально-культуовій, а також на функціях, що виконує фахівець з медіації. Проаналізовано взаємозв'язок таких функцій.

Професія медіатора базується на комунікативному підході, що передбачає володіння навичками монологічного мовлення у професійній сфері. У статті наведено приклади мовних кліше, які є структурним компонентом англійського професійно орієнтованого монологу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Леонтьев А.А. Психолінгвистические единицы и порождение речевого высказывания. Москва, 1969. 307 с.
2. Тарнопольский О.Б. Методика обучения английскому языку для делового общения : учебное пособие / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. Киев : Ленвит, 2004. 192 с.
3. URL: https://protocol.ua/ua/hto_takiy_profesiyuiy_mediator_v_nashiy_dergavil/
4. Анна Лиско, Назар Коршівський. URL: <http://www.mediation.lviv.ua/?p=355>.
5. Підр. Медіація у професійній діяльності юриста. Ст. 78.
6. Бондарко Л.В. Спонтанная речь и организация системы языка. *Бюллетень фонетического фонда № 8. «Фонетические свойства русской спонтанной речи»*. / Под ред. Л.В. Бондарко, М. Краузе. Санкт-Петербург : Бохум, 2001. С. 17–23.
7. Скалкин В.И. Основы обучения устной иноязычной речи. Москва. 1981. 123 с.
8. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам: лингводидактика и методика : учебное пособие. Москва, 2004. 336 с.
9. Підручна З. Навчання спонтанного монологічного мовлення. *Наукові записки. Серія «Педагогіка»*. 2006. № 4, с. 140.